

The background of the cover is a photograph of the interior of a large, ancient domed building, likely the Pantheon in Rome. The view is looking up at the vast, coffered dome, which is illuminated by a bright, circular oculus at the very top. The light from the oculus creates a strong radial pattern across the dome's surface. The lower part of the image shows the architectural details of the dome's base, including arched niches and classical columns.

Karl Barth Credo

Pòtic

KARL BARTH

Credo

Introducció de Carles Capó
Traducció d'Emilienne Meyer
Epíleg de Xavier Novell

Clàssics cristians del segle xx

Pòrtic

Consell Assessor:
Josep Castanyé
Lluís Duch
Sebastià Janeras (director)
Salvador Pié
Armand Puig

Primera edició: maig del 2014

Títol original: *Credo. Die Hauptprobleme der Dogmatik, dargestellt im Anschluß an das Apostolische Glaubensbekenntnis. 16 Vorlesungen, gehalten an der Universität Utrecht im Februar und März 1935*

© 1939, Theologischer Verlag Zürich

© de la introducció, 2014, Carles Capó
© de la traducció, 2014, Emilienne Meyer
© de l'epíleg, 2014, Xavier Novell

Drets exclusius en llengua catalana:
Raval Edicions SLU, Pòrtic
Pedro i Pons, 9-11, 11ª planta
08034 Barcelona
www.portic.cat

ISBN: 978-84-9809-271-4
Dipòsit Legal: B. 9.651-2014
Fotocomposició: Víctor Igual, SL
Impressió: Bookprint

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47).
Tots els drets reservats.

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ	9
Biografia	9
El pastor	9
El professor	11
Karl Barth i el nazisme	12
La <i>Declaració de Barmen</i>	15
Barth a Basilea	17
La teologia	20
El canvi de segle	20
La Paraula de Déu	24
La teologia dialèctica	28
El comentari al <i>Credo</i>	33
Contingut del Credo	35
Apèndix	41
BIBLIOGRAFIA	43
CREDO	47
Primera conferència. <i>Credo</i>	51
Segona conferència. <i>In Deum</i>	60
Tercera conferència. <i>Patrem omnipotentem</i>	67
Quarta conferència. <i>Creatorem coeli et terrae</i>	75
Cinquena conferència. <i>Et in Jesum Christum, Filium ejus unicum</i>	83

Sisena conferència. <i>Dominum nostrum</i>	93
Setena conferència. <i>Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine</i>	102
Vuitena conferència. <i>Passus sub Pontio Pilato</i>	111
Novena conferència. <i>Crucifixus, mortuus et sepultus, descendit ad inferos</i>	119
Desena conferència. <i>Tertia die resurrexit a mortuis</i>	129
Onzena conferència. <i>Ascendit ad coelos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis</i>	138
Dotzena conferència. <i>Inde venturus est iudicare vivos et mortuos</i>	147
Tretzena conferència. <i>Credo in Spiritum sanctum</i>	155
Catorzena conferència. <i>Sanctam Ecclesiam catholicam, sanctorum communionem</i>	164
Quinzena conferència. <i>Remissionem peccatorum</i>	174
Setzena conferència. <i>Carnis resurrectionem, vitam aeternam. Amen</i>	183
APÈNDIX	193
Respostes a preguntes	195
1. Dogmàtica i catecisme	197
2. Dogmàtica i exegesi	198
3. Dogmàtica i tradició	200
4. Dogmàtica i filosofia	204
5. Exegesi i ciència històrica	207
6. El govern de l'Església	211
7. <i>Communio sanctorum</i>	212
8. La pluriformitat de l'Església	214
9. Predicació i sagrament	217
10. Continuïtat de la fe	219
EPÍLEG	223
Influència de Karl Barth en la teologia catòlica	223

CREDO

Primera conferència

Credo

En aquestes conferències mirarem de definir i de respondre les qüestions principals de la dogmàtica a partir del Símbol dels Apòstols.

No ens ocuparem de com va ser creat aquest text. Ens referim al Credo que es va imposar a l'Occident cristià des del segle VIII, el qual, sota les diverses formes d'un Símbol romà —conegut ja vers l'any 200 i que té precedents més antics—, és el que va entrar després al *Rituale Romanum* i que també va ser reconegut per les Esglésies de la Reforma com a confessió fonamental de la fe cristiana. No és tampoc la nostra intenció fer una anàlisi històrica d'aquest text. Servirà de punt de partida de les nostres investigacions teològiques, en el curs de les quals intentarem entendre'l i explicar-lo, no solament a la llum del seu propi temps històric, sinó també a la del seu desenvolupament posterior.

Com a text bàsic per a una discussió dels problemes principals de la dogmàtica, el Credo és molt adequat, no tan sols perquè és, des del punt de vista del contingut, una síntesi de la dogmàtica, sinó també perquè el sentit, l'objectiu i la naturale-

sa de la dogmàtica, si no són idèntics als del Credo, almenys hi estan en íntima connexió.

En aquesta primera conferència, des del concepte de *credo*, que figura a l'inici del Símbol, com a principi i com a títol, intentarem de mirar més enllà, al concepte que ens interessa de la dogmàtica.

1. *Credo*, al principi del Símbol, significa, com la corresponent paraula grega πιστεύω, en primer lloc l'acte de reconeixement per part de l'home de la realitat de Déu, que, sota la forma de veritats determinades i revelades, s'adreça a ell. La fe és, doncs, una decisió: l'exclusió de la incredulitat, la victòria sobre la rebel·lió contra aquesta realitat, l'afirmació de la seva existència i validesa. I, per tant, l'home pren aquesta decisió: *credo*. El que dóna a la fe el seu valor i la seva força no és aquesta decisió, com tampoc les impressions o el moviment de la voluntat o l'emoció existencial en la qual es decideix. La fe viu abans que res del seu objecte. Viu de la crida, a la qual respon. Viu d'aquesta crida, perquè és la crida de Déu: *credo in unum Deum [...] et in Jesum Christum [...] et in Spiritum sanctum*. El valor i la força de la fe vénen de la força de la veritat, que és idèntica amb Déu mateix, la veritat que el creient ha escoltat i ha acollit en forma de veritats concretes i d'articles de fe. I la comprensió d'aquesta veritat és un do gratuït que rep el creient. És la revelació particular de Déu. Amb la seva decisió, l'home obeeix la decisió de Déu, en el qual creu.

Tot això també és cert de la dogmàtica. També ella és reconeixement per l'home de la realitat de Déu en la seva Revelació. També ella viu solament de la veritat que va a trobar l'home: com a obediència a una decisió de Déu, sobre la qual l'home no té cap poder. També ella esdevé concreta: en la realització de l'afirmació de determinades veritats, en la qual la veritat de Déu s'integra en l'home d'una manera concreta. També la dog-

màtica és, en la seva essència, un acte de fe. Però la peculiaritat de la dogmàtica és que és un acte de fe que vol explicar-se i comprendre's. La dogmàtica s'esforça a pensar amb pensaments humans i a dir en un llenguatge humà allò que ha estat dit, en la Revelació, de la realitat divina. Desenvolupa i exposa les veritats en les quals la veritat divina se'ns ofereix d'una manera concreta. Articula de nou els articles de la fe; intenta veure'ls i aclarir-los en la seva successió i relació; busca, quan és necessari, nous articles de fe, aquells que encara no s'han conegut ni adoptat. La dogmàtica voldria mostrar de forma clara i evident que, amb la fe, som davant la sobirania estricta i salvadora de la veritat. La dogmàtica és l'acte de fe destinat a adquirir el caràcter científic que li és adequat: *Credo, ut intelligam*.

2. *Credo*, a l'inici del Símbol, no significa l'acte de fe d'un individu de bona voluntat, o molt dotat, o especialment il·luminat. L'acte del *credo* és un acte de confessió. El subjecte de la confessió és l'Església i l'individu, però no com a tal o com a resultat d'una distinció humana o àdhuc divina, sinó solament com a resultat de la seva distinció com a membre de l'Església.

Quan l'Església reconeix la realitat de Déu que concerneix l'home en forma de comprensió guanyada a partir de la Revelació divina, aleshores sorgeix en ella, *eo ipso*, del reconeixement públic i responsable, una confessió, un símbol, un dogma, un catecisme; aleshores sorgeixen els articles de la fe. Si l'individu diu en el sentit del símbol: *credo*, no ho fa com a individu; confessa, i això vol dir que s'inclou en el reconeixement públic i responsable proclamat per l'Església.

La dogmàtica pertany plenament a aquesta esfera. Ella mateixa no és una confessió, però li està supeditada en tant que obra de certs membres de l'Església confessant; explica la confessió ja existent i en prepara de noves. Pel fet que l'Església

sempre ha d'entendre de nou la seva confessió i perquè sempre es troba en la necessitat de confessar novament, li cal, al costat de la confessió de fe, la dogmàtica. Aquesta és l'única justificació de la dogmàtica i no n'hi ha cap altra. El seu subjecte pot ser un individu, però només com a encarregat «mestre de l'Església», és a dir, un que en l'Església ensenyarà a l'Església les doctrines de l'Església, i això no com un erudit, sinó com un que ha estat cridat a ensenyar. La persona del professor de teologia i les seves opinions com a tal són, en aquest cas, quelcom sense interès. I el mateix val per als oients i els lectors que seran també predicadors en el futur. L'estudi i l'exposició de la dogmàtica són accions públiques i responsables únicament si, tant en la dogmàtica com en la confessió de fe, és només l'Església qui veritablement parla i escolta.

3. El problema del Credo com a confessió eclesial sorgeix de la predicació de l'Església. A l'Església li ha estat confiada la bona nova de la realitat de Déu en relació amb l'home. És a la fe de l'Església que ha estat confiada. Però això també vol dir que ha estat confiada a l'acció fallible i sotmesa a temptació de la seva fe, confiada a la comprensió i a la incomprensió humanes i massa humanes del judici de Déu, confiada a la contradicció d'opinions i conviccions humanes. Què serà de la puresa del que li ha estat confiat, en mans d'aquells que eren i seran solament pecadors perdonats? A això es pot contestar:

Déu la pot conservar pura també en mans impures, i ho vol fer. Però això no ens impedeix la preocupació per la netedat de les nostres mans, ni la preocupació per la proclamació veritable i correcta. D'aquestes preocupacions, en neix la confessió de fe de l'Església. La confessió de fe és sempre el resultat de l'esforç mogut per aquesta preocupació, un intent de protegir la veritat divina d'errors humans i col·locar-la al portallànties. La confes-

sió de fe és sempre una decisió concreta, històrica, una acció de lluita de l'Església, la qual, en les variades conviccions que sorgeixen en el seu interior, creu sentir la veu de la incredulitat, de l'error o de la superstició i que pensa que hi ha d'oposar, amb el «sí» de la fe, el necessari «no», necessari a aquestes veus, per tal de netejar les mans humanes que han de vetllar per la puresa del que els ha estat confiat, per tal que la proclamació sigui una proclamació veritable.

En aquest context, la dogmàtica troba el seu sentit i la seva funció. No es tracta d'un joc intel·lectual. No és tampoc una investigació per mor d'investigar. Excerceix la funció imprescindible de vigilant, explicant la confessió de fe i preparant la nova confessió de fe. Lluita contra els errors del temps, allà, precisament, on l'antiga confessió de fe no és respectada ni entesa i on encara no es disposa d'una nova confessió de fe. No pot parlar certament amb l'autoritat de la confessió de fe de l'Església, però, com a disciplina científica, té una més gran mobilitat i capacitat d'adaptació davant les situacions dels diversos temps històrics i també pot expressar-se amb una més gran exactitud en la investigació puntual. Tanmateix, com la proclamació de l'Església, pot degenerar i desbarbar. I és molt possible que erri i porti a errar en relació amb la confessió, a la qual està ordenada. I també pot succeir que hagi de ser cridada a l'ordre i corregida per la predicació de l'Església. La dogmàtica, com tampoc la confessió de fe, no és cap assegurança automàtica de la bona nova a l'Església. Però l'Església, amb responsabilitat envers allò que li ha estat confiat, sempre procurarà aquesta seguretat. El que les persones fan dins de l'Església ha de ser, en tot i per tot, només servei. Qui actua dins d'ella és el Senyor mateix, i únicament Ell. I en la línia del servei de l'Església, al costat de la funció de la confessió, també és necessari l'examen científic de l'autenticitat de la predicació. L'existència

de la dogmàtica és el reconeixement per part de l'Església que té motius per ser humil, curosa i prudent en el seu servei.

4. El Credo, però, no és el resultat d'una preocupació pròpia de l'Església sobre l'autenticitat de la predicació. No és un caprici que dins del Credo se separi la fe d'una cosa que no ho és, no diu arbitràriament aquí «sí» i allà «no». No és sota la influència de les idees de cada etapa històrica sobre veritat, Déu, Revelació, etc., que és fixat el Credo: avui, aquesta, demà aquella, ara sota aquest punt de vista, un altre dia sota un altre. Si ho fes d'aquesta manera no podria ser entès com un acte de reconeixement i no podria demanar tampoc reconeixement. La dignitat del Credo rau en el fet que l'Església, quan el va compondre, va confrontar les idees del seu temps amb la Paraula de Déu, i així no va expressar el que ella creia, sinó el que ella, des de la fe, creia que era el veredict de la Paraula de Déu en coses que percebia que s'havien tornat dubtoses en la predicació. En el Credo, l'Església s'inclina davant Déu, que no cercàvem i que vam trobar, sinó que és ell qui ens va buscar i ens va trobar.

I també en això rau la dignitat de la dogmàtica. La precedeix l'exegesi, com a primera disciplina teològica. Això vol dir que la dogmàtica no té la norma en ella mateixa, com tampoc no té en ella mateixa la seva raó, sinó que, a través de la disciplina que la segueix, la teologia pràctica, li és recordada la seva funció dins del servei general de l'Església. El dogmàtic no és el jutge de la predicació eclesiàstica. Només podria ser-ho confiant més del que caldria en la seva filosofia o en la seva filosofia de la religió. La seva funció consisteix a orientar la predicació vers el veritable jutge. I el veritable jutge és el testimoni profètic i apostòlic de la Revelació tal com parla al nostre esperit a través de l'Esperit Sant. Tot esforç dogmàtic per aclarir tot el que

és dit en el Credo i tot moviment dogmàtic per expressar en un credo futur altres criteris, no pot ser, en la seva substància, altra cosa que la confrontació amb aquest jutge de les afirmacions que s'hagin pogut formular dins l'Església. La dogmàtica ha de reproduir de la millor manera possible la discussió que ineludiblement sorgirà en aquesta confrontació.

No significa cap variació o reducció d'aquest ordre si afegim que la dogmàtica no es permetrà una apel·lació arbitrària a la Bíblia, perquè la seva finalitat és confessar, és a dir, que recorda el lloc que té assignat a l'Església i que per això ha de tenir, envers les confessions de fe en les quals l'Església ja s'ha pronunciat d'una determinada manera sobre la seva comprensió de la Bíblia, un respecte semblant al que els fills deuen a la paraula dels seus pares, segons la llei de Déu.

5. El Credo mostra l'Església, finalment, en la seva acció missionera, en l'acció de resposta i de crida amb la qual s'adreça al món que encara no s'ha unit a l'Església. Com s'explicarà i es defensarà l'Església, com atraurà i convidarà, com buscarà afincar-se amb el seu missatge si no és confessant la seva fe, mostrant-ne la profunditat, però amb el mínim de paraules, de la manera més lliure de detalls casuals, de la manera més neta de coses ambigües, el més precís possible com a fe, és a dir, en un encarament amb el seu objecte, del qual deriva la seva vida? El contingut conceptual de la proclamació eclesial haurà de ser sempre el Credo. De tots els factors humans, només i únicament el fet de creure pot cridar a creure. En el Credo, l'Església intenta mostrar aquesta realitat.

En la dogmàtica, l'Església no vol ni pot dir una altra cosa. El que s'afegeix és l'explicació del Credo. Dóna a la realitat de la fe una amplada, una visibilitat i una transparència que ve del Credo. La dogmàtica és el Credo que parla, avui i ara, amb la

precisió reclamada per les necessitats del temps present. Entenguem-ho bé: la força missionera i apologètica només pot ser, també aquí, la fe, el testimoni del seu objecte, és a dir, l'objecte mateix. La dogmàtica no té altres mitjans per construir ponts entre el món i l'Església que el de la confessió de fe. Però precisament el seu intent de presentar, d'una manera clara i comprensible, la confessió com venint de l'Esclritura pot donar a la confessió un llenguatge especial, que, amb els seus perills específics, també té la seva promesa específica. I que no es pensi que és únicament en els cercles orientats a la ciència que s'espera aquest llenguatge, el d'una confessió estricta i explícita, dogmàticament parlant.

6. No seríem complets si no recordàvem, finalment, els límits del Credo i, per això mateix, els de la dogmàtica. La vida de l'Església no es limita a confessar la seva fe. El Credo en ell mateix i la dogmàtica en ella mateixa no poden garantir la bona predicació a la qual van referits; només són un oferiment i un intent en aquesta direcció. I fins la bona predicació, assegurada no solament pel Credo i per la dogmàtica, sinó també per la gràcia divina, té en la vida de l'Església tres límits necessaris:

El primer és el sacrament, a través del qual l'Església recorda que totes les seves paraules, també les que són beneïdes i ratificades per la Paraula i l'Esperit de Déu, només assenyalen l'esdeveniment mateix en el qual Déu en la seva realitat s'adreça a l'home. Precisament els signes visibles del baptisme i de la Santa Cena tenen en la vida de l'Església la important funció de fer visible la frontera entre el que l'home pot dir i entendre de Déu i, per tant, comprendre, i la incomprendibilitat en la qual Déu en si mateix i per a nosaltres és, veritablement, el qui és.

Un segon límit del Credo i de la dogmàtica és, senzillament, la nostra veritable vida humana, en la seva feblesa i en

la seva força, en la seva obscuritat i en la seva claredat, en la seva qualitat de pecadora i en la seva esperança; la vida humana, de la qual parlen sempre les paraules de l'Església, encara que mai no arriben a abastar-la i tocar-la, àdhuc quan Déu mateix dóna el seu testimoniatge. Algunes crítiques i menyspreus del dogma i de la dogmàtica no es farien si es tingués molt clar que les paraules humanes han de servir —i només poden servir— per sotmetre la nostra autèntica vida al judici i a la gràcia de Déu.

El tercer límit és la frontera que separa eternitat i temps, el Regne de Déu que ve, de l'eó present, l'*eskhaton* de l'*hic et nunc*. El Credo i la dogmàtica estan sens dubte dominats per les paraules de Pau (1Co 13,8ss.), segons les quals el nostre coneixement i el nostre do de profecia són coses imperfectes, com un llenguatge infantil que es deixa de banda a l'edat madura, una mirada en un mirall enfosquit, que encara no és la visió cara a cara. El sentit, l'essència i el propòsit del Credo i de la dogmàtica es basen en condicions que, indubtablement, ja no existiran quan Déu sigui tot en tots.

Es podria dir, doncs, que aquests tres límits són el problema principal de la dogmàtica. Nosaltres no els podrem oblidar ni un sol moment. Dintre d'aquests límits s'ha d'entendre tot el que s'ha dit anteriorment. I, entenguem-ho bé, precisament l'existència d'aquests límits dóna un pes especial al que s'ha dit. On hi ha frontera, també hi ha relació i contacte. Credo i dogmàtica estan davant per davant del sagrament, de la vida humana, de l'eó futur, diferents, però cara a cara! Potser com Moisès a la seva mort davant la terra de Canaan, potser com Joan el Baptista davant Jesucrist. Es podria dir d'ells alguna cosa més important que aquesta limitació seva?

Segona Conferència

In Deum

Com que el Credo comença amb les paraules decisives: «Crec en Déu», tenint en compte que aquesta primera frase és capital també per a la dogmàtica, hem de constatar el següent: no s'ha de relacionar aquest «en Déu» i allò que després es dirà en les tres parts del Credo sobre Pare, Fill i Esperit Sant de forma que aquest «en Déu» signifiqui una denominació general d'un contingut ja conegut, que després en el decurs de les tres parts del Credo arribarà a tenir el seu contingut històric, és a dir, l'explicació i la plenitud cristianes. «Déu» en el sentit del Credo —del Credo que vol reproduir el testimoniatge dels profetes i dels apòstols—, «Déu», no és una grandesa l'existència de la qual el creient hauria conegut ja abans de creure, i després, com a creient, n'hauria obtingut un coneixement millor i més profund. Pau diu (Rm 1,19) que el que es pot conèixer de Déu (τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, *cognoscibile Dei*) ha estat revelat per Déu a l'home, però aquest passatge en el seu conjunt i en les paraules que el precedeixen immediatament (Rm 1,18) mostren que, per a Pau, la veritat sobre Déu ha estat mantinguda com a «captiva» entre els homes, sense vigor i estèril. El que en resulta en mà dels homes és idolatria. I la idolatria és per a Pau i per a tots els profetes i apòstols no una forma preliminar al servei del veritable Déu, sinó una transformació en tot el contrari, de manera que amb el seu testimoniatge no uneixen amb Déu, sinó que li oposen aquest testimoniatge.

L'únic punt de contacte, que em sembla remarcat amb prou ironia, el trobem en Pau, precisament en l'altar del déu desconegut (Ac 17,23). La paraula «Déu» del Credo no ens ha de portar a reflexions sobre la naturalesa i les propietats d'un

ésser, que a partir de les nostres àmplies experiències i dels nostres pensaments profunds creiem que hem arribat a trobar i al qual, per tant, hem de donar aquest nom, per tal d'adjudicar-li, a partir de les dades històriques del Credo, uns determinats predicats, formes de comportar-se i accions. Ben al contrari, hem de començar confessant que, per nosaltres mateixos, no sabem què diem, quan diem «Déu»; és a dir, que tot el que creiem saber quan diem «Déu» no defineix aquell que en el Credo es diu «Déu», sinó, més aviat, un d'aquells ídols creats i pensats per nosaltres mateixos, com «l'esperit» o «la natura», «el destí» o «la idea». I aquesta confessió no pot tenir el sentit que estem proclamant un descobriment propi. El «déu desconegut» dels ciutadans d'Atenes, el déu dels agnòstics, era, en el sentit de Pau, un ídol com tots els altres. Només la Revelació de Déu, i no el nostre enteniment desesperat de si mateix, ens convenç de la incomprendibilitat de Déu.

En el Símbol, que parla de Déu a partir de la base i del significat del testimoni profètic i apostòlic, s'expressa bàsicament per primera vegada i de forma única qui és Déu i què és Déu, quan diu que és Pare, Fill i Esperit Sant. Precisament i únicament en aquest ser i fer, Déu és Déu, que se'ns designa de forma nova i única com l'essència i l'acció del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant. Déu és Déu només en aquesta realitat seva en relació amb nosaltres.

Totes les idees i els conceptes que hem acumulat sobre allò que, per nosaltres mateixos, creiem que hem de pensar sobre «Déu», han de desaparèixer quan confessem: «Crec en Déu» (bé, desaparèixer no; no ens és possible; si fos així perdríem la capacitat de parlar). Si no desaparèixer, les nostres idees pròpies almenys han de cedir a l'exigència de la Revelació, se li han de subordinar completament. Han de rebre d'aquesta exigència un nou contingut i també una nova forma. No solament

seran millorades i enriquides, sinó que seran transformades, seran posades a un servei del qual per elles mateixes no són capaces, i per al qual no han estat preparades, de manera que, encara avui, quan confessem la fe cristiana sempre haurem de confessar que Déu ens roman inabastable; és a dir, que no sabem fins a quin punt, en el llenguatge de les nostres imaginacions i dels nostres conceptes, sobre la base de la Revelació de Déu, estem parlant veritablement de Déu. No trobem Déu en la fe, perquè l'haviem buscat, sinó que, perquè Ell ens ha trobat primer, per això el busquem —i ara a Ell veritablement— en la fe. Déu és Déu precisament i únicament com a Pare, Fill i Esperit Sant, que és tal com se'ns ha revelat i se'ns vol revelar, i també, a més a més, en els pensaments del nostre cor i en les obres de les nostres mans. La persona que ha rebut la Revelació de Déu atribuirà totalment a la seva Revelació i no a si mateixa, totalment a la seva gràcia i no a la natura, el fet que Déu li és present com a Déu.

Tornarem després més extensament sobre les tres formes d'existència i les tres denominacions de Déu com a Pare, Fill i Esperit Sant i sobre la seva diferenciació i unitat. En aquesta conferència ens detindrem en la realitat formal —només formal en aparença— que «Déu» en el Símbol és el Déu que absolutament i exclusivament existeix en aquestes tres essències i amb aquests tres noms; és a dir, absolutament i exclusivament Déu en la seva Revelació. Si això és així, què significa «creure en Déu»? Qui i què és, doncs, Déu? Hi ha algunes respostes a aquestes preguntes que ens acompanyaran en tot el nostre camí pels problemes principals de la dogmàtica prevenint-nos i marcant-nos la direcció.

1. A qui creu en Déu en el sentit del Símbol és com si li fos retirat de sota els peus una creença general en Déu, en el sentit

de totes aquelles idees generals sobre la fe que tots els humans, vinguin d'on vinguin, tenen; i això és així perquè la seva confiança que la persona pot arribar a creure per ella mateixa queda contradita per la Revelació de Déu. La Revelació de Déu significa en la seva realitat que l'home, per ell mateix, no pot creure veritablement en Déu. Per això Déu es revela, perquè l'home no pot. En el que l'home pot creure per ell mateix és en déus, que no són veritablement Déu. Amb la seva confiança en ell mateix, com si ell pogués veritablement creure en Déu, cauen igualment els ídols, en els quals pot creure. Quan cau aquesta autoconfiança, els ídols queden desemascarats, com a déus que no són Déu. Déu és Déu en això: que no el podem conèixer més que per la seva Revelació; conèixer-lo no a partir de nosaltres, sinó únicament contra nosaltres mateixos, i no podem creure en ell més que esdevenint nosaltres mateixos objecte d'un miracle. Aquests són els indicatius que expliquen l'imperatiu del primer manament: «No tindràs altres déus al costat meu!». La gràcia de la Revelació demana el destronament dels altres déus, en tant que ens envileixen a nosaltres mateixos. Qui creu, viu de la gràcia. Qui viu de la gràcia sap que li és prohibit d'agafar la divinitat amb les mans. El qui sap això, pot conèixer encara els déus del cor humà, però ja no els pot tenir com a déus al costat de Déu. «Crec en Déu» vol dir, doncs: crec en un sol Déu, incomparable i únic. La unitat de Déu no és un postulat religiós ni una idea filosòfica; és la correspondència exacta de la unitat de la Revelació divina.

2. El qui creu en Déu en el sentit del Símbol, i en tant que pensa en Déu, compta amb Déu, parla de Déu, es refereix a Déu, es manté ferm en el nom de Déu i l'anuncia als altres; té, a partir de la Revelació de Déu, una base pràcticament indestructible sota els peus. No creu en un déu que ell mateix s'ha

triat. I encara menys confia en la saviesa i la força de la seva capacitat de triar. No creu en la seva fe i, per tant, tampoc en ell mateix. Per això no es relaciona amb Déu igual que nosaltres ens relacionem normalment amb les nostres idees, hipòtesis, conviccions i opinions; les considerem més o menys segures; les podem canviar o intercanviar; les podem abandonar, tornar a tenir i tornar a abandonar; pertanyen a l'àrea del preguntar, del dubtar, de la inseguretat, de la dialèctica. Déu no pertany a aquesta territori. Amb ell no podem actuar així. El creient sí que coneix aquest territori i hi viu. El creient, i només el creient, coneix la desesperació que té l'última paraula en aquest territori. Però el creient, més enllà d'això, coneix aquell que l'ha escollit i el manté enmig d'aquest territori i el sosté sobre l'abisme sense que ell hi faci res. Aquest triar i ser triat no participa de la dialèctica de la nostra capacitat de triar. La gràcia té l'avantatge sobre la naturalesa i sobre totes les combinacions de naturalesa i gràcia que dóna certesa al creient, certesa enmig de mil errors, debilitats i orgulls, i, també, certesa contra tota incertesa. Fe en Déu és la fe en Déu en la seva Revelació i en res més. Aquesta fe té alguna cosa del pes específic de la llibertat, de la invariabilitat i de l'autosuficiència de Déu mateix. No és en l'ascens teòric del finit a l'infinit que reconeixem aquestes característiques de Déu, sinó en la confirmació de la fe en Déu. Són analogies de l'autorevelació de Déu.

3. Qui creu en Déu en el sentit del Símbol està absolutament agraït a Déu. Que tingui Déu i tot el que té en Déu, que pugui creure en Ell, reconèixer-lo i confessar-lo, això no ho té per ell mateix, sinó per revelació divina. La presència de Déu és per a ell, que davant Déu no pot prendre res, sinó que tot ho ha de rebre, *eo ipso*, presència perdonadora, creadora de comunió entre Déu i l'home. La llei de Déu, que li ve imposada per la

presència de Déu, li és també gràcia, perquè el porta al penediment o perquè el manté allà on ha rebut el perdó. La ira i el judici de Déu també els veu com a gràcia, perquè sap que aquesta ira mata i aquest judici és etern. Àdhuc la presència de Déu enmig de l'infern significaria gràcia —i això no és exagerat, si no fos que precisament la fe faria esclatar l'infern, el venceria i el convertiria en el seu contrari. Si l'home, davant Déu, volgués treure alguna cosa d'ell mateix, conquerir o adquirir algun avantatge amb les seves pròpies forces, no podria ser agraït; no sentiria la presència de Déu com una gràcia, la llei l'espantaria i l'incomodaria, no hi hauria possibilitat de defugir la ira de Déu, el judici i l'infern.

Si realment és important que quan diem «Déu» amb el Credo diem «Déu en la seva Revelació», això ens hauria de ser especialment il·luminador. Creure en Déu pot i ha de significar, si entenem a Déu en el sentit del Credo, creure en la bondat de Déu. Aquesta no és aquella magnitud imaginària del *summum bonum*, aquell màxim d'allò que considerem bo. És allò que, deixant de banda totes les opinions humanes sobre bo i dolent, porta el creient a la gratitud. Aquesta bondat, quan la fe la coneix com una veritat divina, correspon a l'acció de Déu en la seva Revelació.

4. El qui creu en el sentit del Símbol està sota els manaments de Déu. També és veritat que s'hi oposa, que repetidament no els compleix, que no honora Déu i que no pot sostenir-se davant seu. Però encara és més veritat que està sota les ordres de Déu, que, tot i la seva niciesa i maldat és un presoner i un vassall de Déu; que sempre i novament ha de començar amb els manaments de Déu i tonar-hi. No té altres principis i objectius en els quals pugui reconèixer de forma independent la voluntat de Déu. Seria una fugida voluntària a una llibertat

que no li correspon. La llibertat que li correspon és la llibertat de tots els altres lligams. Qui creu en Déu està vinculat amb la paraula de Déu, i únicament amb la paraula de Déu. D'aquest lligam no pot sortir-ne mai del tot, ni per complaure's ni per complaure els altres. Aquesta paraula el dirigeix, però també el sosté. Precisament perquè se li ha imposat sense —i fins contra— la seva elecció i la seva voluntat, li és també una consolació. Perquè el posa en l'última responsabilitat, li pren l'última responsabilitat per a la seva vida, per això mateix és per a ell la veritable guia. Creure en Déu significa creure en la seva santedat. Però la santedat de Déu no és una veritat que hom pot descobrir per la contemplació. Una santedat divina que fos merament per contemplar no seria segurament res més ni res millor que l'ideal d'una visió moral de món. La santedat de Déu és reconeguda en la lluita de la fe, en la santificació del creient a través de la Revelació de Déu. La fe reconeix que Déu és sant a partir d'allò que Déu fa.

Hem donat algunes respostes a la pregunta: Què i qui és Déu per a aquell que creu en el sentit del Símbol i, per tant, absolutament i exclusivament en Déu en la seva Revelació? Han estat, si es vol, respostes formals, perquè en elles encara no hem entrat en el gran tema del Símbol mateix i com a tal: «Déu en la seva Revelació», sinó que l'hem considerat sota el punt de vista de la seva exclusivitat, contrastant-lo amb el tema «Déu en general», que està lluny del Déu del Símbol, i, per tant, el tema s'ha tractat, per dir-ho així, per fora. Però, què vol dir aquí «formal», «material», «fora» o «dins»? Havent assenyalat l'exclusivitat del tema, hem vist el tema mateix: la realitat que concerneix l'home, la majestat de Déu que és Pare, Fill i Esperit Sant i que no pot deixar la seva glòria a ningú més. L'ús de l'indicatiu en el primer manament, segur que tampoc no és una simple afirmació formal.